

מרגליות מפרשת השבוע

שמיני - החודש תשפ"ד - תתחדש כנָשֶׁר נְעוּרֵיכִי

להארות והערות zeevizen@gmail.com

- הוא אֲשֶׁר דָּבַר ה' לְאֹמֵר בְּקִרְבִי אֶקְדָּשׁ. לכאורה היה לו לומר הם אֲשֶׁר דָּבַר ה' לְאֹמֵר בְּקִרְבִי אֶקְדָּשׁ?
- מה פירוש הכתוב - בְּקִרְבִי אֶקְדָּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֹּד?
- מה בא ללמדנו - וַיִּדְם אֶהָרֶן, הרי אם לא כתוב שדיבר, בודאי ששתק?
- כשמת בנו של רבן יוחנן בן זכאי ונכנסו תלמידיו לנחמו, מדוע דוקא רבי אלעזר בן ערך הצליח לנחמו?
- מה ניחמו הזקנים את אהרן, ומה ענה להם אהרן?
- מדוע זכה אהרן שנתייחד אליו הריבור בענין שתויי יין במקדש, ומדוע זה היה מידה כנגד מידה?
- מה חידש אהרן למשה בטעם שלא אכל את החטאת, שהוטב הדבר בעיני משה?

וַתֵּצֵא אִשׁ מִלְּפָנָי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיִּמְתּוּ לִפְנֵי ה'. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהָרֶן הוּא אֲשֶׁר דָּבַר ה' לְאֹמֵר בְּקִרְבִי אֶקְדָּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֹּד וַיִּדְם אֶהָרֶן (י, ב-ג).

שהזכרתני צערו של דוד המלך. נכנס רבי אלעזר בן ערך, כיון שראוהו אמר לשמשו טול כלי ולך אחרי לבית המרחץ לפי שאדם גדול הוא ואיני יכול לעמוד בו. נכנס וישב לפניו ואמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה, לאדם שהפקיד אצלו המלך פקדון. בכל יום ויום היה בוכה וצועק, ואומר אוי לי אימתי אצא מן הפקדון הזה בשלום. אף אתה רבי, היה לך בן קרא תורה מקרא נביאים וכתובים משנה הלכות ואגדות ונפטר מן העולם בלא חטא, ויש לקבל עליך תנחומין כשהחזרת פקדונך שלם. אמר לו, רבי אלעזר בני נחמתני כדרך שבני אדם מנחמין.

שהרי הראשונים נחמוהו בצרת אחרים ואינה נחמה למשכילים, כי אדרבה צרת אחרים מוסיפה צער, שכן דרך השלמים להצטער על זולתם. אבל הנחמה האמיתית היא מה שאמר רבי אלעזר בן ערך. ולכן להיות כי שם בעת מיתת נדב ואביהוא, היו שם זקנים ככתוב (ט, א) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִמְנֵי יִשְׂרָאֵל. והשכל מחייב, שהזקנים היו מנחמים אותו, אדם האחר היה לו בן ונהרג ומת מיתה משונה וקבל תנחומין, אף אתה קבל תנחומין. ואהרן אדרבה היה מתרעם עליהם על זה כדרך השלמים, ואמר לזקנים לא די לי צערי, אלא שאתם מזכירים לי צער אדם האחר והדומה לו.

אז אמר משה רבינו עליו השלום כדברי רבי אלעזר בן ערך, ואמר שאלו הנחמות אינם נחמות, כדי שיקבל אהרן נחמה הטענה האמיתית. והטעם הנכון לנחמה הוא אֲשֶׁר דָּבַר ה' לְאֹמֵר בְּקִרְבִי אֶקְדָּשׁ כלומר כי להיות אלו קרובים ודבקים אל ה', יתברך קידש הבית בהם, ובהם קנה כבוד על פני כל העם שיאמרו עם בני ישראל אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי קיר וכו' (מועד קטן כה:). אז מטענה זו לא נתרעם אהרן ואמר לא די לי צערי אלא שהזכרתני צער אחרים וכו', רק וַיִּדְם אֶהָרֶן וקבל תנחומין שהיא כדרך שבני אדם מנחמין לקבל תנחומין בטענה זו, כיון שידע שהפקדון שהפקיד לו ה' יתברך החזירו אליו טהור כמו שנתנו לו האל-

וראוי להבין, שהיה ראוי לומר הם אֲשֶׁר דָּבַר ה' לְאֹמֵר בְּקִרְבִי אֶקְדָּשׁ, מה רצונו לומר הוא אֲשֶׁר דָּבַר ה' וכו'.

ועוד ראוי להבין, מהו בְּקִרְבִי אֶקְדָּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֹּד. ועוד ראוי להבין מאי וַיִּדְם אֶהָרֶן, שמה בא ללמדנו, שמה היה לו לדבר שלא דיבר ושתק, פשיטא כי וַיִּדְם אֶהָרֶן שהרי לא הגיד הכתוב שדיבר כלום, וממילא משמע ששתק. ומה בא להשמיענו כי שתק אהרן.

אמנם להיות אמת שאמרו חז"ל (מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק יד) כשמת בנו של רבן יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לנחמו, נכנס רבי אליעזר וישב לפניו ואמר ליה רבי רצונך אומר דבר אחד לפניך. אמר לו אמור. אמר לו אדם הראשון היה לו בן ומת וקבל עליו תנחומין, ומנין שקבל עליו תנחומין שנאמר (בראשית ד, כה) וַיֵּדַע אָדָם עוֹד אֶת אִשְׁתּוֹ, אף אתה קבל תנחומין. אמר לו לא די לי שאני מצטער בעצמי, אלא הזכרת לי צערו של אדם הראשון. נכנס רבי יהושע ואמר לו רצונך אומר דבר אחד לפניך. אמר לו אמור. אמר לו איוב היו לו בנים ובנות ומתו כולם ביום אחד וקבל עליהם תנחומין אף אתה קבל תנחומין. ומנין שקבל איוב תנחומין שנאמר (איוב א, כא) ה' נָתַן וְה' לָקַח הֲיִי שֵׁם ה' מְבָרָךְ. אמר לו לא די לי שאני מצטער בעצמי, אלא שהזכרת לי צערו של איוב. נכנס רבי יוסי וישב לפניו, אמר לו רבי רצונך אומר דבר אחד לפניך. אמר לו אמור. אמר לו אהרן היו לו שני בנים גדולים ומתו שניהם ביום אחד וקבל עליהם תנחומין שנאמר וַיִּדְם אֶהָרֶן אין שתיקה אלא תנחומין, ואף אתה קבל תנחומין. אמר לו לא די לי שאני מצטער בעצמי, אלא שהזכרתני צערו של אהרן. נכנס רבי שמעון ואמר לו רבי רצונך אומר דבר אחד לפניך. אמר לו אמור. אמר לו דוד המלך היה לו בן ומת וקבל תנחומין ואף אתה קבל תנחומין. ומנין שקבל דוד תנחומין שנאמר (שמואל ב יב, כד) וַיִּנְחַם דָּוִד אֶת בֵּית שָׁבַע אִשְׁתּוֹ וַיָּבֵא אֵלָיָהּ וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שְׁלֹמֹה, אף אתה רבי קבל תנחומין. אמר לו לא די שאני מצטער בעצמי, אלא

יתברך, ולפי שקבל תנחומין בלי שתיית יין שנברא לנחם אבלים, נתייחד אליו הדיבור של יין וְשָׁכַר אֶל תַּשְׁתֵּהוּ וְגו' (י, ט), והוא מדה כנגד מדה שכן הם מידותיו של ה' יתברך.

ובזה יובן המשך הפסוקים (להלן מפסוק טז) וַיִּקְצַף עַל אֱלֹעֶזָר וְעַל אֵיתָמָר בְּנֵי אֶהֱרֹן הַנּוֹתָרִים לֵאמֹר מִדּוּעַ לֹא אָכַלְתֶּם אֶת הַחֻטָּאת וְגו'. וַיִּדְבֵר אֶהֱרֹן אֶל מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הַקָּרִיבוּ אֶת חֻטָּאתְכֶם וְאֶת עֲלֹתְכֶם לִפְנֵי ה' וַתִּקְרָאנָה אֹתִי פְּאֻלָּה וְאָכַלְתִּי חֻטָּאת הַיּוֹם הַיֵּיטֵב בְּעֵינַי ה'. וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו.

וראו להבין, מה חידשו בדבריהם למשה עליו השלום שהוטב בעיניו.

לכן נראה לעניות דעתי, שהכוונה היא, שמשה הקשה להם כיון שהקדוש ברוך הוא ציוה שלא יבכו ולא יצטערו על מיתת נדב ואביהוא, ככתוב (לעיל פסוק ו) וְאָחִיכֶם כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל יִכְפוּ אֶת הַשָּׂרֶפֶת אֲשֶׁר שָׂרַף ה', אם כן מדוע לֹא אָכַלְתֶּם אֶת הַחֻטָּאת הַיּוֹם

ומבשרו תשבועו, דאין להצטער על מיתתם של האנשים האלה שהרי שלמים הם.

והשיב אהרן הֵן הַיּוֹם הַקָּרִיבוּ אֶת חֻטָּאתְכֶם וְאֶת עֲלֹתְכֶם, כלומר עדיין לא עבר אפילו יום אחד, שהרי הֵן הַיּוֹם הַקָּרִיבוּ וּבַיּוֹם זֶה הַקָּרִיבוּ נדב ואביהוא אֶת חֻטָּאתְכֶם וְאֶת עֲלֹתְכֶם ולא יוכל הטבע להתאפק למהר השכחה כל כך, ועוד שלא מתו מיתת עצמם רק נשרפו ומתו בשרפה, באופן כי וַתִּקְרָאנָה אֹתִי פְּאֻלָּה שהם כחטאת וכעולה שנשרפים, כך נשרפו הם כאלה וַתִּקְרָאנָה אֹתִי פְּאֻלָּה, אם כן האם ראוי כי וְאָכַלְתִּי חֻטָּאת הַיּוֹם בו ביום ממש, הַיֵּיטֵב בְּעֵינַי ה'. וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה טענתו וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו שאין הטבע יכול להתאפק למהר השכחה בהיות המת נגד עיניו, ולכן אמרו (אבות פ"ד מ"ח) ואל תנחם את חברך בשעה שמתו מוטל לפניו.

בית ישראל דרוש מא להספד

[רבי ישראל בנבנישתי, מדייני קושטא. שע"ח-תמ"ח]

פרשת החודש

- מדוע התינוק כשהוא במעי אמו רואה מסוף העולם ועד סופו, ומדוע כשיוצא לאויר העולם זה משתנה?
- מה שאמר דוד - כי אֶרְאֶה שְׁמִיךָ מַעֲשֵׂי אֲצַבְּעֶתִיךָ יָרַח וְכֹכְבִים אֲשֶׁר כּוֹנְנִתָּה, מדוע לא הזכיר את השמש?
- מה השייכות בין הפסוק הנ"ל, לפסוק הבא - מָה אָנוּשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וְכִן אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ?
- כשמשה רבינו בא לקבל התורה, מה טענו המלאכים בהזכירם את הפסוק - תִּנְהַ הוֹדֵךְ עַל הַשָּׁמַיִם?
- מדוע אמר הקב"ה למשה - הַחֲזִיר לַהֵן תִּשׁוּבָה, ולא שיענה להם תשובה?
- מה הפירוש בקידוש לבנה - חַק וְזִמְן נָתַן לָהֶם שְׁלֹא יִשְׁנוּ אֶת תַּפְקִידָם?
- מה הפירוש - וְלִלְבָנָה אָמַר שֶׁתִּתְחַדֵּשׁ עֲטֹרַת תַּפְאָרַת לַעֲמוּסֵי כְּטוֹן?
- מה היה קשה למשה רבינו, שהראה לו הקב"ה את הלבנה ברקיע?

החודש הזה לכם ראש חודשים ראשון הוא לכם לחודשי השנה (פרשת החודש).

הַזֶּה. נִתְקַשָּׁה מֹשֶׁה עַל מוֹלַד הַלְּבָנָה בַּאִיזוֹ שִׁיעוֹר תִּרְאֶה וְתִהְיֶה רְאוּיָה לְקַדֵּשׁ, וְהִרְאָה לוֹ בְּאֲצַבְעַתְךָ אֶת הַלְּבָנָה בְּרַקִּיעַ, וְאָמַר לוֹ כִּזָּה רְאָה וְקִדַּשׁ (רש"י).

מתחיל להתנוצץ בהילד, ומכבה את הנר. אמנם אחר כך כשיגדל הילד ויפתח לבו בתורת ה' ויעבדו בלבב שלם, כי הבחירה חפשית והרשות נתונה לאדם, יוכל להיות על ידי בחירתו הטובה למעלה מצבא מעלה.

והנה בתהלים (שם ד-ה) אמר דוד המלך ע"ה פִּי אֶרְאֶה שְׁמִיךָ מַעֲשֵׂי אֲצַבְּעֶתִיךָ יָרַח וְכֹכְבִים אֲשֶׁר כּוֹנְנִתָּה מָה אָנוּשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וְכִן אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ. ויש לדקדק למה הזכיר דוקא יָרַח וְכֹכְבִים, ומדוע לא מזכיר השמש?

אמנם ידוע שהלבנה חטאה במה שאמרה שאין ראוי לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, ואמר לה ה' לכי ומעטי את עצמך (חולין ס:), וכדי להפיס דעתה הרבה צבאותיה בכוכבים (רש"י בראשית א, טז).

לכן אמר דוד המלך ע"ה כמתפלא על שהעמיס הקב"ה תורה ומצוות על אנוש קרוץ מחומר, ואמר פִּי אֶרְאֶה שְׁמִיךָ מַעֲשֵׂי אֲצַבְּעֶתִיךָ יָרַח וְכֹכְבִים אֲשֶׁר כּוֹנְנִתָּה, רצה לומר למה הכוכבים עם הירח? הלא הם כדי להפיס דעתה לפי שאמר לה הקב"ה לכי ומעטי את עצמך לפי שחטאה כנ"ל. ונמצא שאף הלבנה שהיא מצבא מעלה גם כן חטאה וישם בה תהלה, אם כן מָה אָנוּשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וְכִן אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ בתורה ומצוות, כי מכל שכן שיחטא, כיון שהוא עלול לחטוא.

ובמנחות (כט.). פירש רש"י ז"ל וזה לשונו, בשעת מולד לבנה אינה נראית כי אם מעט ואינה ניכרת, עד כאן. ונראה כוונתו על פי מה שביארתי כוונת הנוסח בקידוש אֲשֶׁר בְּמֵאֲמָרוֹ בְּרָא שְׁמַיִם, וּבְרָא חַדָּשׁ פִּי כָּל צְבָאָם. חַק וְזִמְן נָתַן לָהֶם שְׁלֹא יִשְׁנוּ אֶת תַּפְקִידָם. שְׁשִׁים וּשְׁמֹנִים לְעֶשְׂוֹת רְצוֹן קוֹנָם וְכוּ', וְלִלְבָנָה אָמַר שֶׁתִּתְחַדֵּשׁ עֲטֹרַת תַּפְאָרַת לַעֲמוּסֵי כְּטוֹן, שֶׁהֵם עֲתִידִים לְהִתְחַדֵּשׁ כְּמוֹתָהּ.

ונראה הכוונה על פי מאמר חז"ל (שבת פח:): בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא. אמרו לפניו, חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם מָה אָנוּשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וְכִן אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ (תהלים ח, ה), ה' אֲדִנְיָנוּ מָה אֲדִיר שְׁמִיךָ בְּכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּנְהַ הוֹדֵךְ עַל הַשָּׁמַיִם (שם ב). אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה החזיר להן תשובה.

ונראה שאמרו חז"ל (גדה ל:): שתינוק במעי אמו נר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו ומלמדים אותו כל התורה כולה, וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרטו על פיו ומשכחו כל התורה כולה. כי בבטן אמו הוא פנוי מיצר הרע, לכן רואה בנר נשמתו מסוף העולם ועד סופו, אבל כשיצא לאויר העולם, וידוע שלפתח חטאת רבץ (בראשית ד, ז) ויצר הרע

אבל באמת יוכל האדם להיטיב דרכו, ואף אם נכשל בחטא ועון יוכל לשוב וליישר דרכו כבראשונה, כדמיון הלבנה שבשעת המולד היא קטנה מאוד, ומדי יום ביומו מתגדל אורה עד שתתמלא אורה.

כן הוא האיש הישראלי, כאשר הוא במעי אמו הוא אור בהיר ונר דולק על ראשו ומשיג כל התורה, ובעת יציאתו לאויר העולם מתמעט ועלול לחטוא. אבל אחר כך יוכל לבחור בחיים, והולך וגדול עד כי גדול מאוד כמשפט הראשון בהיות נר דלוק על ראשו ובו הביט מסוף העולם עד סופו, כן יוכל האדם לבא גם למדרגת נביא הנקרא רואה, כי רואה ויודע מה שנעשה תחת השמש.

והנה כאשר עלה משה רבינו ע"ה לרקיע ואמרו המלאכים מה לילוד אשה בינינו, ואמר להם הקב"ה לקבל התורה בא, אמרו המלאכים **תָּנָה הוֹדָף עַל הַשָּׁמַיִם**, כי בני אדם לא יקיימו התורה, והעד על זה אמרו **פִּי אֲרָאָה שָׁמַיָּה מַעֲשֵׂי אֲצַבְעֹתַיָּה יָרֵחַ וְכוֹכָבִים אֲשֶׁר פּוֹנְנֹתָהּ**, ומזה ראייה שהלבנה חטאה כנ"ל שנתמעטה כיון שחטאה, ולהפיס דעתה הרבה הקב"ה צבאותיה בכוכבים. ואם הלבנה שהיא מצבא השמים חטאה, אם כן **מָה אֲנוֹשׁ פִּי תִזְכְּרֶנּוּ וּבְךָ אָדָם פִּי תִפְקְדֶנּוּ** על התורה ומצות, כי הוא עלול לחטוא.

ואמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה, רצה לומר שהקב"ה אמר לו למשה שיחזיר את דיבורם ומאמרם, שהם הביאו ראייה מהלבנה על קטנות האדם, ואתה תסביר להם שהיא הנותנת ראייה על גדולתם. כשם שהלבנה בעת מולדה קטנה מאוד, והולכת ואור עד חצי החודש במלואה, כך ישראל אף שנתמעט אורם כשיחטאו, אבל אם יבחרו בטוב, אז תמיד יתגדל אורם ויאירו כירח בחצי החודש. [א"ה, חשבתי שאפשר להוסיף, שאמר לו הקב"ה למשה

החזיר להן תשובה, שאפשר לחזור בתשובה כמו התחדשות הלבנה].

וזוהי הכוונה בנוסח קידוש הלבנה, **אֲשֶׁר בְּמֵאֲמָרוֹ בָּרָא שְׁחָקִים, וּבְרוּחַ פִּיּוֹ כָּל צְבָאָם, חֶק וְזָמַן נָתַן לָהֶם שְׁלֵא יִשְׁנוּ אֶת תַּפְקִידָם**. רצה לומר לכל צבא מרום נתן חוק קצוב שלא ישתנו, והם **שָׁשִׁים וּשְׁמֵחִים לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵם**, שלא להשתנות מהחוק שלהם. **וְלִלְבָנָה אָמַר שְׁתַּחַדְדִּישׁ**, רצה לומר זולת הלבנה אמר שתתחדש בכל חודש, ואז היא קטנה מאוד, ותמיד יגדל אורה עד חצי החודש במלואה. וזהו **עֲטָרַת תַּפְאֶרֶת לְעַמּוּסֵי בְטָן**, רצה לומר לילוד אשה אשר בעודו בבטן אמו למד כל התורה, וכאשר יצא לאויר העולם נשכח ממנו. אמנם אם יבחר דרך הטוב ישוב לאיתנו הראשון, **שָׁהֵם עֲתִידִים לְהִתְחַדֵּשׁ כְּמוֹתָהּ** רצה לומר עתידים לבא למדריגה ראשונה לאור באור התורה, כמו שאמר ללבנה שתתחדש. ובשעת חידושה ביום המולד היא קטנה מאוד עד שכמעט אינה ניכרת, כפירוש רש"י ז"ל (מנחות כט.). ובכל זאת אורה מוסיף והולך עד חצי החודש במלואה, כן **עַמּוּסֵי בְטָן עֲתִידִים לְהִתְחַדֵּשׁ כְּמוֹתָהּ**.

והנה כאשר יצאו ישראל ממצרים, היו כמעט בני שערי טומאה ולא היה בהם רק רושם קדושה, והיה קשה למשה רבינו ע"ה, הרי תכלית גאולתם היא למען יעבדו את אלקים ויקבלו התורה, איך המה ראויים להיות עבדי ה' ולקבל תורתו הקדושה? והראה לו הקב"ה מולד הלבנה שאינו נראה אורה כי אם מעט, וכמעט אינו ניכר, ובכל זאת יזרח הירח בחצי החודש במלואו, ככה יגדל בנשמתם רושם הקדושה הזה אשר נמצא בהם, ומשם הלוך וגדול עד כי גדול מאוד.

(מנוחת אשר ח"א בפתחה עמ' יג)

[רבי אשר אנשיל הלוי יונגרייז, רבה של טשנגר. תקס"ה-תרל"ד]

* * *

- הנה מטתו של שלמה ששים גברים סביב לה מגברי ישראל. מדוע לא היה די לומר - ששים מגברי ישראל סביב לה?
- כלם אחזי חרב מלמדי מלחמה איש חרבו על ירכו. לכאורה יש פה כפל לשון לגבי החרב?
- מדוע הזכיר איש חרבו על ירכו?
- אלו שני מיני גבורה היו לגבורים הנ"ל?
- לאלו שלושה סוגי אנשים דיבר ישעיהו בתוכחתו?
- כנגד מי באו שלושת הפרשיות - שקלים זכור ופרה?
- על איזה יתרון שיש למין האנושי מכל הנבראים, מורה פרשת החודש?
- מה פירוש הפסוקים - יהללו את שם ה' כי הוא צוה ונבראו, ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור?
- מדוע בבריאת האדם לא נאמר כי טוב?
- פירוש נפלא על הפסוק - ומותר האדם מן הבהמה אין.

הישראלית. וזה הוא: **שָׁשִׁים גְּבָרִים סָבִיב לָהּ** - שהיו ממש גיבורי כוח, אמנם, מה שהיה בהם מהיתרון הוא, כי היו **מְגַבְרֵי יִשְׂרָאֵל** - מהגבורים אשר בשם **יִשְׂרָאֵל** יכנו, שעוצם גבורתם תלוי בכבישת יצרם. וביאר הדבר באמרו: **כָּלֵם אַחְזֵי חֶרֶב מְלַמְּדֵי מְלַחְמָה** - הן אמת כי הם גיבורי חיל במלחמת הרשות, שהם אחוזים מהחרב המורגשת לגבורים, מברזל ונחשת, אך, העיקר באלו הוא, כי כל אחד מהם היתה **חֶרֶב שְׁלוֹ**, המיוחסת אליו, מונחת **עַל יָרְכוֹ** - כאילו היא מגזמת שייכנס חודה אל ירכו ותנעוץ אותו. על דרך: יראה הדיין כאילו חרב מונחת בין ירכותיו (סנהדרין ז.), וכאמרם ז"ל (שם יט:), **אצל פלטי בן ליש שנעץ חרב בינו לבינה, שהכוונה: היותו מעביר לפניו עוצם עונש וחומר העבירה, ומפחדו יתברך**

הנה מטתו של שלמה ששים גברים סביב לה מגברי ישראל. כלם אחזי חרב מלמדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד פלילות (שיר השירים ג, ז-ח).

(א) ויש בזה פלילים: **גְּבָרִים מְגַבְרֵי יִשְׂרָאֵל**, שהיה מספיק לומר: **שָׁשִׁים מְגַבְרֵי יִשְׂרָאֵל סָבִיב לָהּ**.

(ב) וכן **אַחְזֵי חֶרֶב וְאִישׁ חֶרֶב עַל יָרְכוֹ**, אחד מהם הוא למותר.

(ג) גם מלת **עַל יָרְכוֹ** אינה נוחה לי.

ונראה לומר בכונתו, שהגבורים האלה היו להם שני מיני גבורה: האחת - הגשמית, כדרך העולם, חזקי הכוח והאבירות. אבל לא היתה זאת אצלם לעיקר, אלא הגבורה האחרת והאמיתית - להתגבר על עצמם ולשלוט ברוחם, שנתייחדה גבורה זאת לאומה

ייסוגו אחור ויכבשו יצרם מלחטוא, וזה הוא: **אִישׁ תְּרַבּוּ עַל יָרֵכוֹ**, והטעם: **מִפְּחַד בְּלִילוֹת** - מפני הפחד מהרהורים רעים והמחשבות הבטילות, אשר יקרו בלילות, שהן מעותדות לכך ולכל המעללים המגונים. ובהיות החרב הזאת מונחת על יריכם, כאילו היא נכנסת במעיהם להרגם, כובשים את יצרם ונמנעים מהחטא.

והיותר מתכשרים אמרו, כי ההצלחה האמיתית היא החכמה המחקרית וההתעצם במושכלות, בידיעת והשגת כל הדברים וחילוקי המציאות. וגם אלו לא קלעו אל השערה בנקודת האמת, כי החכמה האנושית המושגת בשכל כולה מוטעית, אין בה דבר ייאמר עליו שהוא האמת המוכרת, זולתי חכמת התורה הקדושה, המושפעת ממנו, יתברך, מקור הידיעה ושורש האמת.

ועל שלושת אלה אמר הנביא ישעיהו ע"ה (ה, כא-כג) **הוּא חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם וְנִגְדַּ פְּנֵיהֶם נְבָנִים. הוּא גְבוּרִים לְשִׁתוֹת יָיִן וְאֲנָשִׁי חֵיל לְמִסְוָה שִׁכָּר. מִצְדִּיקֵי רָשָׁע עֵקֶב שַׁחַד וְצַדִּיקֵי צְדִיקִים יְסִירוּ מִמֶּנּוּ.**

זָכָרם כפי מדרגתם, מלמעלה למטה. כי על השמים תכליתם בחכמה המושגת מהם, אמר: **הוּא חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם** - אוי לאותם שמחזיקים עצמם לחכמים, עם היות שיש לפניהם - **נִגְדַּ פְּנֵיהֶם, נְבָנִים**. כי המחזיק עצמו לחכם בפני נעדרי החכמה, עם היותו רע, כבר יש לו קצת התנצלות, כי בערך הנעדרים והחסרים, חכם ייחשב. אבל בהיות נגד פניו ועיניו נבונים - שהם ממדרגה יותר גדולה מחכמים, כנודע כי הבינה יותר מהחכמה - זה הוא רחוק.

ועל אשר שָׁמוֹ אותה בגבורה, אמר: **הוּא גְבוּרִים לְשִׁתוֹת יָיִן**, כי במקום היות הגבורה האמיתית כבישת היצר, להכניע התאוה לבלתי התעודן בתענוגי העולם - אדרבה, אלה הם **גְבוּרִים לְשִׁתוֹת יָיִן**, שהוא משל אל כל התענוגים הנמשכים מִהָעֵרֶב.

ועל הלהוטים אחר העושר והממון, אמר: **מִצְדִּיקֵי רָשָׁע עֵקֶב שַׁחַד** - שהגיע כל כך להם מרדיפת הממון ובקשתו, שלא בלבד ידרשוהו בדרך ישר, אלא אפילו בארחות עקלקלות ושלא כדון, ברשע ועוול יחפשוהו, עד שהם מצדיקים הרשע בעבור חמדת השוחד ויטו אחרי הבצע. ובמקום שהיה להם לעשות לעושר כנפים, להוציאו לצדקה וגמילות חסדים, כאשר ביארנו בפסוק משלי, אדרבה, **צַדִּיקֵי צְדִיקִים יְסִירוּ מִמֶּנּוּ** - יסירו הצדקה והחסד שעושים הצדיקים, כי רוצים שלא יתנו ולא יתנו אחרים (אבות פ"ה מ"ג), מאשר ידבקו כל כך בעושר.

ועתה, זאת היתה מהכוונות הרמוזות באלו הפרשיות - להרחיק התכוונות האלה, שלשתן.

כי על העושר - באה פרשת שקלים: להעמידנו על היות הצלחת הממון ותכליתו ליתן ממונו לעבודת ה'.

ולההביל ענין הגבורה - באה פרשת זכור: פִּי לֹא בָכַח יִגְבֵּר אִישׁ (שמואל א ב, ט), כי היו בך הַנְּחָשָׁלִים וְאִתָּה עֵיפָ וְיִגְעָ (דברים כה, יח), ורק פֶּאֶשֶׁר יָרִים מִשָּׁה יְדוֹ וְגִבֵּר יִשְׂרָאֵל וְגו' (שמות יז, יא), ושהגבורה האמיתית היא כבישת היצר ובלתי רדוף אחר בולמוס התאוה, כי סיבת ביאת עמלק היתה על נִסְתָּם אֶת ה' וְגו' (שם ז), במה שנתאו.

ועל החכמה - הן זאת פרשת חוקת התורה: להורות שאין חכמה ואין תבונה אלא לבלתי הרהר וחקור דבר על סודות התורה אשר עמקו ונתעלה טעמם, רק לשמור ולעשות את מצוות ה' בתמימות לב, כענין הפרה האדומה.

ואולם, השלימות האמיתי הוא: **הַחֲדָשׁ הַזֶּה - להתחדש כנשר ולהחליף כוח**, היות כי עִיר פָּרָא אָדָם יוֹלֵד (איוב יא, יב), ככהמת הארץ. וזה הוא אחד מן היתרונות אשר למין האנושי על כל יתר

הנבראים. כי כל המון הנמצאות, בעת היבראם, מאז הטביע הוא יתברך בהם כל יקר שלמותם השייך להם, ומן הוא והלאה לא הוצרך שום נברא להוסיף בעצמותו שום דבר לגמור שלמותו, ויספיק לו להשתדל שיתקיים על מצב השלימות ההוא אשר בו נברא, ולא ישתנה ממנו, כי בהחליפו אותו יפול אל ההפסד באיזה ענין שיהיה כפי מה שהוא, לאשר בשעת בריאתו הוטבע בו מהשלימות כל מה שהיה אפשר בחוקו.

ולזה נמצא, בכל מעשה בראשית נאמר פִּי טוֹב, לפי שנשלם בכל אחד הטוביות הראוי אליו, זולתי ברקיע הנברא ביום שני, שלא נאמר בו פִּי טוֹב. כי לפי פשוטו - מלבד דרשתם ז"ל (בראשית רבה ד, ו) - היה כן: לפי שמלאכת הרקיע המבדיל בין מים למים, לא באה עדיין אל תכלית שלמותה, כי סוף סוף היה צריך עדיין להיקוות המים התחתונים אל מקום אחד שתתגלה היבשה. [א"ה, במדרש הנ"ל מובא טעם זה וכן עוד דרשות]. וגם ברקיע עצמו העיקר היה חסר, שהם המאורות וכוכבים. וכשנשלמו עניינים אלו, אז נאמר בהם פִּי טוֹב, שכבר באו לתכלית טוביותם, והיה תכלית שלמותם קיום המצב ההוא ושלא להחליפו באחר.

ועל זה אמר המשורר ע"ה (תהלים קמח, ה-ו) **יְהַלְלוּ אֶת שֵׁם ה' פִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ, וַיַּעֲמִידֵם לְעֵד לְעוֹלָם חֶק נָתַן וְלֹא יַעֲבוֹר.**

וכבר היינו יכולים לפרש, שירמוז לדבריהם ז"ל (תנחומא בראשית א, שבת פח). תנאי התנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, אם מקבלים ישראל את התורה - מוטב, ואם לאו - אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו. כי כיון שתכלית הבריאה היתה התורה, נמצא קיום העולם תלוי בזה, ולכן אמר כי תחילת הווייתם ומציאותם של כל הנבראים שהזכיר למעלה, השמים וכל צבאם, הארץ וכל אשר עליה, היה מהחסד האלקי, ולשמו הגדול ראוי ההילול והשבח, יען **הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ** - בציווי ומאמרו (בראשית א, פסוקים ג ו) ?הי רָקִיעַ וְגו', אך העמדתם וקיומם אחרי כן לדור דורים, זה תלוי בענין אחר; שהעמידם לעד לעולם במה שחָק נָתַן - הוא חוק ומשפט התורה הקדושה, שלא יעבור על רצונו, ומזה הצד יצדק לומר **וַיַּעֲמִידֵם לְעֵד לְעוֹלָם**.

אולם לפי הפשט השטחי נתכוון למה שאמרנו: כי הוא יתברך צִוָּה בבריאת כל הנמצאים, וַיַּעֲמִידֵם לְעֵד לְעוֹלָם שיהיו על מצב אחד, שנתן להם חָק וטבע מוטבע, לא יעברוהו ולא ישנו אותו, להיות זה עצם שלמותם. אמנם המין האנושי היה בהפך זה, שגם בו בפרטות לא נאמר בבריאתו פִּי טוֹב, יען הסכימה חכמתו יתברך, שבעת בריאתו לא יצא מושלם מכל וכל בכל תכלית שלמותו, שיתקיים כך תמיד - שאם כן היה בזה שוה לכל יתר הנבראים, ומה בצע או יתרון לו עליהם?

לכן רצה שמתחילה עִיר פָּרָא אָדָם יוֹלֵד (איוב יא, יב), ובתחילת בריאתו יהיה כאחד מהבעלי חיים בלתי שלמים רק בענייני החומריות, אך שם בכוחו שיוכל הוא מעצמו לשנות ולהחליף מצבו אל מציאות יותר עליון, עד שיקנה שם האדם בגדרו האמיתי, באופן שיהיה תכלית שלמותו תלוי בו בעצמו. ובזה - חסרונו הראשון הוא ממש יתרונו, שאלמלא כן נמשל כבהמה.

ואולי יומלץ על זה מאמר החכם ע"ה (קהלת ג, יט) ומותר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה אֲיֵן - שהיתרון אשר לאדם על הבהמה הוא האֲיֵן וההעדר וחסרון שלמותו מתחילת בריאתו, למען יהיה הוא עצמו סיבת הוויית שלמותו, ולא ייתלה בזולתו.

(בינה לעתים עת נקמה ררוש כ עמ' קמט)

[רבי עזריה פיג'ו, מחכמי איטליה. של"ט-ת"ז]